

مهم‌ترین اتفاقات 21 و 22 بهمن 1357 به روایت مرکز اسناد انقلاب

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در 22 بهمن سال 1357 به پیروزی رسید و مردم انقلابی، اداره حکومت کشور را به دست گرفتند.

همشهری آنلاین: انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در 22 بهمن سال 1357 به پیروزی رسید و مردم انقلابی، اداره حکومت کشور را به دست گرفتند.

سال 1357 در حالی آغاز شد که صدای مهیب انفجار خشم مردم که از 19 دی سال 1356 در قم آغاز شده بود از تبریز، یزد، جهرم، کازرون، تهران، اصفهان، شیراز، مشهد، رفسنجان، همدان، نجف‌آباد و سایر شهرهای ایران به گوش شاه و آمریکا می‌رسید.

در ادامه مهم‌ترین اتفاقات و رویدادهای 2 روز منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی (21 و 22 بهمن سال 1357) به روایت مرکز اسناد انقلاب اسلامی برشمرده شده است:

21 بهمن سال 1357:

• با آغاز درگیری مسلحانه، پرسنل انقلابی نیروی هوایی برای تسلیح مردم در ازاء کارت پایان خدمت سربازی، یک قبضه سلاح و هفت فشنگ در اختیار آنان قرار می‌دادند.

• در ساعت 4/5 بعدازظهر کلانتری تهران نو - پس از پنج ساعت زد و خورد شدید بین مأمورین گارد و مردم - سقوط کرد و مردم و گاردی‌ها در این زدو خورد چندین کشته و مجروح داشتند. از این پس، کلانتری‌ها یکی پس از دیگری به دست مردم ساقط شدند.

• فرماندار نظامی تهران در اعلامیه شماره چهار خود، ساعات حکومت نظامی را از ساعت چهار و نیم بعدازظهر تا ساعت پنج صبح افزایش داد. پس از شدت گرفتن حملات مردم به کلانتری‌ها و پادگان‌ها، فرماندار نظامی تهران در همین روز ساعت منع عبور و مرور را تا ساعت دوازده ظهر افزایش داد. یعنی مردم تنها از ساعت دوازده شهر تا چهار و نیم بعدازظهر اجازه خروج از منازل خود را دارند.

• رژیم در تدارک یک کودتای نظامی است. سپهبد رحیمی، فرماندار نظامی تهران و حومه، طی دستورالعملی به یگان‌های تابعه خود، از آنها خواست تا بی‌درنگ کلیه رهبران نهضت را دستگیر و با هواپیما به یکی از جزایر منتقل نمایند. همراه این دستورالعمل، لیستی از اسامی صدها نفر که باید بازداشت شوند، الصاق شده است که در رأس آنها نام حضرت امام، آیت‌الله طالقانی مهندس مهدی بازرگان، به چشم می‌خورد. در این دستورالعمل، پیش‌بینی شده است که کلیه رهبران درجه دوم که اقدام به تحریک در مقابل این دستگیری‌ها بکنند، بازداشت شوند.

• حضرت امام خمینی در رابطه با حکومت نظامی اعلام شده از طرف فرماندار نظامی تهران، آن را ملغی اعلام کردند و گفتند: اعلامیه امروز حکومت نظامی خدعه و خلاف شرع است و مردم به هیچوجه به آن اعتنا نکنند ... اخطار می‌کنم که اگر دست از این برادر کشی بر ندارند و لشکر گارد به محل خودش برنگردد ... تصمیم آخر خود را به امید خدا می‌گیریم. همچنین دولت موقت، اعلامیه حکومت نظامی را یک توطئه توصیف کرد.

• مینی‌بوس‌ها و ماشین‌های وابسته به ستاد کمیته امام خمینی، با بلندگو، لغو اعلامیه فرماندار نظامی را در سطح تهران اعلام کردند. گفتنی است که بنا به گفته رحیمی، یکی از سران ارتش، حکومت نظامی تصمیم داشت که با افزایش ساعات حکومت نظامی، به انجام کودتا و سرکوب مردم و خصوصا ترور و دستگیری رهبران نهضت، بپردازد. این تصمیم حضرت امام، توطئه بزرگی را در آستانه پیروزی نهضت در نطفه خفه کرد.

• امام خمینی در جواب به استعفای افراد نیروی مسلح نوشتند: قسم برای حفظ قدرت طاغوتی صحیح نیست و مخالفت با آن واجب است و کسانی که قسم خورده‌اند باید بر خلاف آن عمل کنند.

• مردم مسلح به یاری افراد نیروی هوایی رفتند. جنگ خیابانی در تهران اوج بیشتری پیدا کرد.

• ده‌ها هزار تن از مردم در خیابان فرح‌آباد، پشت کیسه‌های شن و خاک سنگر گرفتند.

• کلانتری‌های تهران نو، (چهارده و شانزده و بیست و یک و نه) و نارمک ده و یازده و شهر ری، سقوط کردند و همچنین یک هلی‌کوپتر گارد در تهران در هوا ساقط شد.

• حجت‌الاسلام دکنتر مفتاح از جانب حضرت امام، عکس مندرج در روزنامه کیهان مبنی بر رژه افسران نیروی هوایی در مقابل ایشان را کاملا صحیح و واقعی دانست.

#8226& بازرگان گزارش مطبوعات را در زمینه تماس با بختیار و سران ارتش، قویا تکذیب کرد.

#8226& از سوی دفتر تبلیغات امام خمینی، هر گونه تماس با بختیار و سران ارتش تکذیب شد.

#8226& امام خمینی اعلام کردند که من خودم اهل قلم و بیان هستم و هیچ سخنگویی ندارم.

#8226& ستاد امداد و سازمان ملی پزشکان، تعداد شهدا را تا ساعت یازده امشب، صد و بیست و شش تن، و مجروحین را ششصد و سی و چهار نفر ذکر کرد.

#8226& شما کشته شدگان که به بیمارستان جرجانی منتقل شده‌اند، به چهل و شش نفر رسید و تعداد زخمی‌ها به علت کثرت آنها قابل شمارش نیست.

#8226& آیت‌الله شریعتمداری ضمن آرزوی موفقیت برای دولت بازرگان، انتخاب وی را تبریک گفت.

#8226& مهندس بازرگان در شرکت نفت اعلام کرد: با استقرار دولت موقت، اعتصاب شرکت نفت پایان خواهد یافت.

#8226& حزب کمونیست قبرس اعلام کرد که تجهیزات جاسوسی آمریکا از ایران به قبرس منتقل شده است.

22 بهمن سال 1357: #8226& تلاش برخی از دوستان بختیار و نیز نزدیکان مهندس بازرگان، بنا شد جلسه‌ای با حضور بازرگان، بختیار و قره‌باغی تشکیل گردد. عباس امیرانتظام درباره این جلسه می‌گوید: قبل از جلسه، بختیار به من تلفن زد و گفت استعفای خود را در جلسه تسلیم خواهد کرد. لیکن بختیار در جلسه حاضر نشد و تنها استعفا نامه خود را برای جلسه فرستاد.

#8226& واحدهای نظامی چند شهر، از جمله لشکر زرهی قزوین، به سوی تهران روانه شدند. مردم، جاده تهران - کرج را به منظور جلوگیری از ورود واحدهای نظامی، مسدود کردند.

#8226& نبرد شدید مردم با نیروی گارد در خیابان‌های تهران شدت بیشتری پیدا کرد.

#8226& در پی درگیری‌های اخیر، پزشکی قانونی مملو از شهدایی است که در چند روز اخیر کشته و شناسایی نشده‌اند.

#8226& تسلیحات ارتش، زندان اوین، ساواک سلطنت آباد، مجلسین سنا و شورا، رادیو و تلویزیون، نخست وزیری، ژاندارمری و شهربانی، به دست مردم تصرف شد.

#8226& نصیری، رییس ساواک، سالار جاف، قاتل مردم کردستان و سپهد رحیمی، توسط مردم بازداشت شدند. همچنین سپهد بدره‌ای، فرمانده نیروی زمینی، محمد امین و بیگلری، جانشین فرماندگان گارد، به هلاکت رسیدند.

#8226& فرماندهان نیروهای سه گانه ارتش با حضور در خدمت امام خمینی، استعفای خود را تقدم کردند.

#8226& با مراجعه به منزل حضرت امام، گروه‌های مسلح پشتیبانی خود را از امام اعلام کردند.

#8226& حضرت امام به دنبال سقوط نهادهای اصلی رژیم و عقب‌نشینی ارتش از مردم خواستند که آرامش و نظم را مجدداً برقرار کنند.

#8226& رییس ستاد کل ارتش از جمله مواردی که موجب شد ارتش اعلام بی‌طرفی کند، اینها بود: رییس ستاد شهربانی به کلانتری‌ها گفته بود مقاومت نکنند؛ در حالیکه این خلاف دستور بود. اعزام نیروهای زبده کمکی برای افسران محاصره شده در مسلسل‌سازی به جهت ترمز آنها بی‌نتیجه ماند. سربازان به طور دسته جمعی فرار می‌کردند و بدون اجازه به پادگان‌ها برمی‌گشتند. نیروهای زرهی به علت سد شدن راه آنها توسط مردم و تیر خوردن سرلشکر ریاحی، موفق به کار نشدند. نیروی هوایی به علت پیوستن افسران و همافران به مردم، قدرت انجام پرواز نداشت. بی‌نظمی عمومی، نافرمانی و اعلام همبستگی افسران عالی رتبه با کمیته امام خمینی همه گیر شده بود.

#8226& انقلاب اسلامی مردم ایران به رهبری امام خمینی، نظام دو هزار و پانصد ساله شاهنشاهی را سرنگون کرد.

#8226& امام خمینی طی پیام دیگری خطاب به مردم گفتند: توجه داشته باشید که انقلاب ما از نظر پیروزی بر دشمن هنوز به پایان نرسیده است. دشمن از انواع وسایل و دسایس بهره‌مند است و توطئه‌ها در کمین است. تنها هوشیاری و انضباط انقلابی و اطاعت از فرمان‌های رهبری و دولت موقت اسلامی است که توطئه‌ها را نقش بر آب می‌سازد ... با دولت موقت اسلامی همکاری نمایید تا با حول و قوه الهی هر چه زودتر با همکاری یکدیگر ایران اسلامی آباد و آزاد را مورد غبطه جهانیان بسازیم.

#8226& مهندس بازرگان طی یک نطق تلویزیونی، ضمن تشکر از آحاد مختلف مردم و خصوصاً از اعلام بیطرفی ارتش در مسائل سیاسی گفت: تیمسار قره‌باغی در ملاقات حضوری، همکاری خود را با دولت موقت اینجانب اظهار نموده است.

#8226& از سوی حضرت آیات مرعشی نجفی و شیرازی، اعلامیه‌های جداگانه‌ای خطاب به ملت ایران منتشر گردید و پیروزی انقلاب اسلامی تبریک گفته شد.

#8226& پس از سقوط رژیم سلطنتی، همافران نیروی هوایی که در حرکت نظام ی مردم نقش مهمی داشتند، از همکاری و مدد رسانی به موقع مردم تشکر کردند.

#8226& به مناسبت سقوط رژیم شاه، از سوی یاسر عرفات پیام تبریکی خطاب به حضرت امام فرستاده شد.

#8226& خسرو قشقایی ضمن ملاقات با حضرت امام، از دولت بازرگان پشتیبانی کرد.

#8226& آیت‌الله خویی با ارسال تلگرافی برای حضرت امام، ورود ایشان را به ایران تبریک گفت.

#8226& حمایت گسترده از دولت بازرگان در شهرهای مختلف کشور ادامه دارد و در همه شهرها و بخش‌های کشور، مردم با رهبری روحانیان مبارز محلی، مراکز اداری و دولتی مانند شهربانی، ساواک، استانداری، فرمانداری و غیره را به تصرف خود در می‌آورند و کمیته‌های مسلح انقلابی تشکیل می‌دهند.

#8226& وقایع انقلاب آن قدر سریع بود که حتی مقامات آمریکایی در آخرین روزها نمی‌دانستند انقلاب پیروز شده است. اتاق

عملیات کاخ سفید از طرف برژینسکی، تلفنی از سالیوان می‌پرسید: آیا هنوز اماکن کودتا وجود دارد؟

پیروزی انقلاب در 22 بهمن:

در روز 22 بهمن 1357، تاریخ نهضت اسلامی مردم ایران به رهبری امام خمینی (ره) به نقطه عطف خود رسید. در این روز سرانجام مبارزات مردم مسلمان به بار نشست و پادشاهی 2500 ساله و ظلم و استبداد بیش از 50 ساله رژیم پهلوی در ایران، ریشه کن شد و به خواست الهی حکومت جمهوری اسلامی تأسیس شد.

نهضت اسلامی ایران در سال 1341 با اعتراض شدید حضرت امام خمینی و روحانیت پیشرو به لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی و آنچه که محمدرضا شاه آن را انقلاب سفید شاه و ملت می‌خواند شروع شد.

در این لایحه، قید اسلام از شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان حذف و به جای سوگند به قرآن، سوگند به کتاب آسمانی آورده شد و به زنان نیز حق رأی داده شد. پس از آن محمدرضا پهلوی، لویح ششگانه‌ای را طرح و در یک فرماندوم نمایشی به تصویب رساند. امام خمینی و مراجع قم نوروز سال 1342 را عزای عمومی اعلام کردند.

در دوم فروردین 1342 مجلسی که به مناسبت شهادت امام جعفر صادق (ع) تشکیل شده بود با حمله مزدوران ساواک رژیم پهلوی به مدرسه فیضیه قم به خاک و خون کشیده شد و عده‌ای از طلاب شهید و مجروح شدند.

حادثه مدرسه فیضیه قم، روحانیت و مردم را مصمم‌تر نمود و حضرت امام در سخنرانی تاریخی خود در عاشورای همان سال به شاه و آمریکا و اسرائیل حمله شدیدی کردند. به دنبال این سخنرانی مهم و تاریخی، عوامل رژیم، حضرت امام را در شب 15 خرداد 1342 دستگیر و به تهران منتقل کردند.

با اعلام این خبر در شهرهای مختلف، تظاهرات عظیمی بر پا شد و رژیم پهلوی دستور سرکوب این قیام را داد. در قیام تاریخی پانزده خرداد 1342 که نقطه عطفی در ابتدای نهضت اسلامی بود، هزاران نفر از مردم شهرهای مختلف به شهادت رسیده و یا مجروح شدند. حضرت امام در 18 فروردین 1343 آزاد شدند و از همان ابتدای آزادی به سخنرانی و مبارزه علیه رژیم ادامه دادند.

ایشان که از ابتدای جوانی شعار قرآن " قل انما اعظکم بواحدہ ان تقوموا لله متنی و فرادی " را سرلوحه کار خویش قرار داده و تنها راه اصلاح در جهان را قیام لله می‌دانستند، در تاریخ 4 آبان 1343 در واکنش به تصویب لایحه مصونیت مستشاران آمریکایی در ایران (کاپیتولاسیون) طی یک سخنرانی سرنوشت ساز در مسجد اعظم قم به افشاگری شدید اللحنی علیه رژیم پرداخته و کاپیتولاسیون را عامل بردگی ایرانیان و ناقص استقلال کشور و مایه ننگ رژیم پهلوی دانستند.

رژیم سفاک پهلوی که از روشنگری‌های رهبری نهضت به تنگ آمده بود چاره را در تبعید ایشان دانست و بدینگونه حضرت امام را در 13 آبان 1343 به ترکیه تبعید کردند. در 13 مهر 1344 امام، به همراه فرزندشان آیت‌الله سیدمصطفی خمینی به نجف منتقل شدند. حضرت امام از بهمن ماه 1348، درس ولایت فقیه خود را که در حقیقت پایه‌های تئوریک حکومت اسلامی بود، آغاز کردند. سلسله مباحث ولایت فقیه به شکل کتابی مدون در ایران و کشورهای عربی انتشار یافت.

همچنین حضرت امام به مناسبت‌های مختلف از جمله در جریان جشن‌های 2500 ساله شاهنشاهی، به روشنگری خود علیه رژیم پهلوی ادامه می‌دادند. در سال‌های اولیه دهه 1350، درآمد حاصل از نفت بیکباره افزایش یافت و شاه که در غرور و نخوت، غرق شده بود، برنامه خود با عنوان رسیدن به تمدن بزرگ را اعلام کرد. همچنین او در تاریخ 11 اسفند 1353 حزب رستاخیز را به عنوان تنها حزب فراگیر اعلام کرد و خودکامگی و استبداد خویش را بیش از پیش نمایان ساخت.

از آغاز سال 1355 شمسی تاریخ رسمی کشور از حزب دموکرات به ریاست جمهوری آمریکا رسید و با اعلام سیاست حقوق بشر خود، محمدرضا شاه، ناگزیر برای جلب رضایت بیش از پیش او فضای باز سیاسی را اعلام کرد. انقلاب اسلامی با شهادت مشکوک آیت‌الله سیدمصطفی خمینی در نجف اشرف توسط عوامل رژیم، وارد مرحله تازه‌ای شد و امواج خروشان در بین مردم به پا کرد. امام خمینی این حادثه را از الطاف خفیه الهی دانستند.

روز 17 دی 1356، در روزنامه اطلاعات مقاله اهانت آمیزی تحت عنوان "ایران و استعمار سرخ و سیاه" با امضای مستعار "احمد رشیدی مطلق" و در حقیقت با دستور شاه و دربار علیه امام خمینی به چاپ رسید. مراجع، مردم و طلاب قم در اعتراض به این مقاله اهانت آمیز، قیامی تاریخی را در 19 دی 1356 به ثبت رساندند که این قیام توسط عوامل رژیم پهلوی به خاک و خون کشیده شد.

مراجع تقلید خواستار برگزاری مراسم چهلم شهدای قم، در سراسر کشور شدند و در اکثر نقاط ایران مراسمی برگزار شد؛ اما اینبار نوبت مردم رشید تبریز بود تا در 29 بهمن 1356 قیام آنها به خاک و خون کشیده و حماسه ای دیگر در تاریخ انقلاب اسلامی ثبت شود.

نوروز سال 1357 عزای عمومی اعلام شد و مردم، مراسم چهلم شهدای تبریز را در شهرهای مختلف برگزار کردند که قیام مردم یزد با سرکوب شدید رژیم پهلوی، برگ ننگین دیگری در تاریخ رژیم پهلوی ثبت نمود. در 28 مرداد 1357 سینما رکس آبادان توسط عوامل ساواک به آتش کشیده شد و مردم بیگناه جان سپردند.

جمشید آموزگار که در سال 1356 به جای امیرعباس هویدا بر مصدر نخست وزیر تکیه زده بود با گسترش امواج انقلاب اسلامی مجبور به استعفا شد و جعفر شریف امامی، که با شعار دولت آشتی ملی سعی در فریب افکار عمومی داشت به نخست وزیری رسید. او تاریخ شاهنشاهی را لغو و قمارخانه‌ها را تعطیل و مطبوعات را آزاد و حزب رستاخیز را منحل کرد؛ اما هشیاری رهبری انقلاب و مردم مسلمان نقشه رژیم را نقش بر آب کرد.

روز 13 شهریور 1357 نماز عید فطر در قیطریه تهران به امامت آیت الله مفتوح به نحو بی نظیری برگزار شد و با تظاهرات مردم در روز 16 شهریور، اعلام حکومت نظامی شد. روز جمعه 17 شهریور، مردم، بیخبر از حکومت نظامی به خیابان‌ها ریخته و ارتش شاه در میدان ژاله (شهدا) به روی مردم بی دفاع آتش گشود و خیابان‌های اطراف را غرق در خون مردم بیگناه نمود. هفده شهریور 1357 بدین شکل در تاریخ انقلاب به جمعه سیاه معروف گردید. با آغاز سال تحصیلی، دانشجویان و دانش‌آموزان حضور مؤثرتری یافتند.

امام در 13 مهر 1357 عازم فرانسه شدند و از آنجا سکان کشتی مردم را در امواج خروشان انقلاب اسلامی هدایت نمودند. دهکده نوفل لوشاتو در حوالی پاریس مبدل به کانون خبرساز جهان گردید و مردم و خبرنگاران از همه نقاط دنیا برای مصاحبه با حضرت امام به آنجا سرازیر شدند. در آبان ماه اعتصابات کارکنان شرکت نفت، مخابرات، بانک ملی، سازمان آب، رادیو و تلویزیون و ... بر دامنه مبارزات افزود. در 13 آبان 1357 تظاهرات دانش‌آموزان و دانشجویان مقابل دانشگاه تهران به خاک و خون کشیده شد. 14 آبان ارتشبد غلامرضا ازهاری مأمور تشکیل کابینه شد.

تظاهرات تاسوعا و عاشورا، عملاً به صورت همه پرسی بر ضد رژیم شاهنشاهی درآمد و مردم در شعارهایشان خواستار استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی شدند. رژیم شاه آخرین نقسه را می‌کشید و آخرین تیر ترکش شاه و اربابان غربیش نخست وزیری شاپور بختیار از اعضای قدیمی جبهه ملی بود که با شعار سوسیال دموکراسی آمده و خود را مرغ توفان می‌دانست.

تمهید دیگر شاه برای حفظ تخت و تاج خود تشکیل شورای سلطنت بود و در 26 دی 1357، محمدرضا شاه پهلوی ناچار به خروج از ایران شد. امام که دولت بختیار را غیر قانونی اعلام کردند و شورای انقلاب را تشکیل داده بودند با فرار محمدرضا شاه از ایران، آماده عزیمت به میهن اسلامی شدند. بختیار فرودگاه‌ها را بست و پرواز امام یک هفته به تأخیر افتاد اما سرانجام روز 12 بهمن 1357 حضرت امام پس از 15 سال تبعید به ایران بازگشتند.

ورود امام به میهن را میلیون‌ها نفر از تهران و سایر نقاط کشور استقبال کردند. امام خمینی پس از ورود به تهران، ضمن حضور بر مزار هزاران شهید انقلاب اسلامی، در سخنرانی خود در بهشت زهرا، دولت بختیار را غیرقانونی اعلام نموده و فرمودند که بزودی به پشتوانه رأی ملت و حق شرعی خود، دولت تعیین می‌کنند.

امام سپس در مدرسه علوی و رفاه مستقر شدند و در 16 بهمن، مهندس بازرگان را به نخست وزیر دولت موقت منصوب نمودند. در روز 19 بهمن پرسنل نیروی هوایی ارتش به محضر امام رسیدند و با ایشان بیعت نمودند. شب 21 بهمن، در نیروی هوایی تهران، درگیری مسلحانه بین عده‌ای از افراد این نیرو و گارد شاهنشاهی پیش آمد که با دخالت مردم، درب پادگان‌ها به روز مردم باز شد و سلاح‌هایی به دست مردم افتاد.

سران ارتش دست اندر کار کودتا شدند و در روز 21 بهمن از ساعت چهار بعدازظهر اعلام حکومت نظامی شد. امام اعلام کردند که مردم به حکومت نظامی اعتنا نکنند. مردم در روز 22 بهمن به مراکز دولتی، نظامی، انتظامی و رادیو و تلویزیون یورش برده و آنها را فتح کردند.

با فرار بختیار از ایران و اعلام بیطرفی ارتش در روز 22 بهمن 1357، انقلاب اسلامی ایران پس از سالها مجاهدت، ایثار، فداکاری و مقاومت در راه رضای الهی با رهبری بی نظیر حضرت امام خمینی و به همت مردم سرافراز ایران به پیروزی نهایی رسید.